

## METİN ALTIOK VE GERÇEĞİN ÖTEYAKASI

Emel KOŞAR\*

### Özet

Modern Türk şiirinin gölgede kalmış şairlerinden Metin Altıok *Gerçeğin Öteyakası* adlı şiir kitabındaki “Ben Üzre”, “Sevda Üzre”, “Dünya Üzre” ve “Tarih Üzre” bölümlerinde, halk ve Divân şiirinden beslenerek kendini “sevda”, “dünya” ve “tarih”le birlikte anlatır. Aynı zamanda ressam olan Metin Altıok’un *Gerçeğin Öteyakası*’nda “akşam, rüzgâr, dağ ve yağmur” gibi tabiata ait unsurların tasvirlerinden yola çıkılarak onun şiirlerinde tekrarlanan bir izlek olan acı vurgulanır.

Modernite, tarihi reddettiği, yeni bir zaman bilinci getirdiği için bireyin parçalandığı, çelişkinin, bunalımın ve huzursuzluğun yaşandığı bir düzendir. Zaman, parçalara ayrılarak süreklilik kırılır. Metin Altıok da *Gerçeğin Öteyakası*’nda modernizmden etkilenerek şiirlerinde tarihin olumsuz yönleri üzerinde durmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** Metin Altıok, modern Türk şiiri, tarih.

## METİN ALTIOK AND GERÇEĞİN ÖTEYAKASI

### Abstract

Metin Altıok who was one of the shadowed poets in the modern Turkish poetry, talks about himself with “love”, “world” and “history” in the “Ben Üzre”, “Sevda Üzre”, “Dünya Üzre” and “Tarih Üzre” sections in his book *Gerçeğin Öteyakası* feeding himself with folk and Divan poetry. Based on the descriptions of elements belonged to nature such as “evening, wind, mountain and rain” in Metin Altıok’s *Gerçeğin Öteyakası* (The Further Side of Truth) suffering which is a repeated theme in his poems is highlighted.

Modernity, for refusing history and bringing a new consciousness of time, is a layout in which individual breaks down, contradiction, depression and uneasiness are experienced. Continuity disappears when time is divided into parts. Influenced by modernism, Metin Altıok too, has focused on the negative aspects of the history in *Gerçeğin Öteyakası*.

**Keywords:** Metin Altıok, modern Turkish poetry, history.

\* Yrd. Doç. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

## Giriş

Metin Altıok'un *Gerçeğin Öteyakası* (Altıok, 2010) adlı şiir kitabının ilk baskısı üç bölümden meydana gelmektedir: “Ben Üzre”, “Sevda Üzre”, “Dünya Üzre”. Kitabın girişindeki üçlükte de üç unsurdan bahsedilir:

*Ben, sevda ve dünya, artarda üç noktaydık*

*Önümüz boştu, ardımızsa zaten boş;*

*Önümüze ardımıza üçer üçer yayıldık. (s. 219)*

Masallarda, efsanelerde geçen üç, beş, yedi, dokuz, kırk gibi rakamların kökü Türklerin Orta Asya'daki inançlarına kadar uzanır. Orta ve Kuzey Asya'daki Türkler gökyüzünün üç kat, yer altının yedi veya dokuz kat olduğuna inanırlar (Çoruhlu, 2002: 196). Bilmeceler üç kez veya üç parçalı olarak sorulur. Masallarda genellikle üç insan, hayvan veya eşyadan söz edilir. Olaylar üç gün, üç gece, üç ay veya üç yıl sürer. Halk şiirinde de bazı sözcükler anlamları vurgulamak amacıyla üç kez yinelenir (Schimmel, 2000: 93-94).

Metin Altıok “üç” rakamının halk kültüründeki kullanımını çağrıştırarak kendini sevda ve dünyayla birlikte anlatır. *Gerçeğin Öteyakası*'ndaki söz konusu bölümler halk ve divan şiirinde yer alan üç mısralı bendlerden oluşan müselles adlı nazım biçimini andırır (Saraç, 2007: 107, Kurnaz-Çeltik, 2010: 150).

Metin Altıok *Gerçeğin Öteyakası*'nın ikinci baskısına “Tarih Üzre” bölümünü ekleyerek tarihin söz konusu üç unsurun tamamlayıcısı olduğunu vurgular ve halk kültüründen faydalanır. Çünkü Türk mitolojisinde dört rakamı dünyayı simgeler. Dört ana yöne bağlı olarak dört unsuru (ateş, su, hava, toprak) ifade eder (Çoruhlu, 2002: 195).

## Ben Üzre

Metin Altıok'un *Gerçeğin Öteyakası*'nın “Ben Üzre” bölümünde “korku, yalnızlık, ölüm, gurbet, sıla, zaman ve acı”dan yola çıkılarak “ben” anlatılır. Üçlüklerden birinde şiir öznesi, annesinden ayrı oluşundan dolayı ne kadar korktuğunu ve çektiği acıyı vurgular:

*Baktım annem yoktu yanımda;*

*Sırtımda bahriyeli giysimle,*

*Ben bir kez kayboldum çocukluğumda. (s. 223)*

Başka bir üçlükte, şiir öznesi hayatını gözden geçirerek yaklaşan ölüme karşı suskunluğunu koruduğunu belirtirken yalnızlığını da ifade eder:

*Ben ki zamanın akışında  
Bahar oldum, güz oldum.  
Gittim geldim kışla yaz arasında. (s. 224)*

Başka bir üçlükte de “yarasa” ve “baykuş” gibi ölümü anımsatan unsurlarla ve “iğdiş zaman” ifadesiyle insan ömrünün kısalığı belirtilir:

*Yarasalar ayaklarımın altına serildi,  
Omuzuma tünedi baykuşlar;  
Bana yalnızlığın müthiş saltanatı verildi. (s. 225)*

Metin Altıok’un *Gerçeğin Öteyakası*’nın “Ben Üzre” bölümünde, Asâf Hâlet Çelebi’nin “Mağara” (Çelebi, 2006) şiirindeki “içimdeki mağarada kurumuş ölümler yatar” (s. 11) mısraına gönderme yapılarak toplum tarafından umursanmayış “yaşarken ölme” şeklinde ifade edilir:

*Bağırırsam neye yarar, nasılsa duymazlar.  
Ben bir kömür ocağının onulmaz göçüğüyüm;  
İçimde cesetler ve daha ölmemişler var. (s. 225)*

Üçlüklerden birinde, yalnızlıktan şikâyet eden şiir öznesinin tek sığınağı sözcüklerdir. Onlarla kendini ifade ederek ölüme karşı koyar:

*Ben hep sözcüklerle baktım dünyaya,  
Yaralandım sözcüklerle.  
Alıştım sözcüklerin devriyesi olmaya. (s. 226)*

### **Sevda Üzre**

Metin Altıok’un *Gerçeğin Öteyakası*’nda aşk ilişkisinin anlatıldığı “Sevda Üzre” bölümündeki bir üçlükte, şiir öznesi aşkın onu nasıl değiştirdiğini ve hayata bağlandığını kendini bitkilerle özdeşleştirerek ifade eder:

*Önceleri bir kuru daldım ama;  
Tuttum yapraklar açtım,  
Seni görünce dünyaya. (s. 229)*

Başka bir üçlükte, sevgilinin kişilik parçalanmışlığını ve ruh bunalımlarını yansıtan “ayna” metaforundan yola çıkılarak söz konusu

nesnenin derinliğinde insanı yansıtan ve hapseden bir unsur olduğu ve kişinin kendisiyle yüzleşmesini sağladığı vurgulanır:

*Faltaşı bir göz olan ayna*

*Bekliyor duvarda tedirgin seni.*

*Pul pul dökülüyor ardında sırça. (s. 229)*

Şeffaflığı ve duruluğuyla rüyaları ve bilinçaltındaki anıları harekete geçiren su, zamandan zamana istenildiği gibi geçiş yapılabilen ânı ve mekânı hatırlatan önemli bir unsurdur. “Sevda Üzre”deki üçlüklerden birinde, sevgilinin gözlerinin güzelliği (parlaklığı, derinliği) “su”dan yola çıkarak anlatılır:

*Su aydınlıktır sevgilim,*

*Bir boyut kazandırır döküldüğü yere;*

*Gözlerin kadar parlak ve derin. (s. 230)*

Başka bir üçlükte, şiir öznesinin sevgilisiyle “değişen beraberlikleri” sonucunda ayrılmalarını ve ona duyduğu özlemi geçen zamanın silememesini anlatırken işitsel ve görsel unsurlardan faydalanması dikkati çeker:

*Bak bu yıl da eridi dağların karı;*

*Hasretim eksilmedi ama,*

*Akarsular çözüldü zamana karşı. (s. 231)*

Başka bir üçlükte, şiir öznesinin sonu kötü biten ilişkiler yaşamasına ve kendini seferden alınmış bir gemiye benzetmesine rağmen yine aşkı araması, hayata bağlılığını ve iyimserliğini gösterir:

*Yosunlu yüreğim kaç yıldır aşksız.*

*Seferden alınmış bir gemi eskisi,*

*Mendireğe çekilmiş bomboş ve bayraksız.*

...

*Körükçü bas kola canlandır közü. (s. 232)*

## **Dünya Üzre**

Aynı zamanda ressam olan Metin Altıok’un Gerçeğin Öteyakası’nın “Dünya Üzre” bölümünde akşam, rüzgâr, dağ ve yağmur gibi tabiata ait

unsurların tasvirlerinden yola çıkılarak onun şiirlerinde tekrarlanan bir izlek olan acı vurgulanır. Şiir öznesi hissettiği acıyı tabiata da yansıtır:

*Taş bir ağıldadır geniş bozkırda;  
Çünkü evcildir acı,  
Alışkın insan sıcaklığına. (s. 235)*

Üçlüklerden birinde, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, “Her Şey Yerli Yerinde” (Tanpınar, 2005) şiirindeki “Rüyası ömrümüzün çünkü eşyaya siner.” (s. 40) dizesine gönderme yapılarak, hayatın bütün ayrıntılarına tanıklık eden nesnelere sözcüklerle ilişkisi sorgulanır:

*Sözcükler nesnelere ne katar?  
Çok düşündüm bunu,  
Karşımda kaplan-sırtı dağlar. (s. 235)*

Nesne (bilinen varlık), öznenin (bilen varlık) dışında bulunan her türlü varlık olarak tanımlanabilir. Metafizik anlayış, nesneyi insanın öz varlığının içine çeker ve ruhun yarattığı sayar (Hançerlioğlu, 1975: 229). Canlılar, nesneyi etkilediği gibi nesne de onları etkiler. Üçlüklerden birinde, kafesteki kuşun bile nesnelere can verebileceği ifade edilir:

*Kafeste kuş zor da olsa,  
Çarpan bir yürek gibi  
Can veriyor sessizlikte eşyaya. (s. 236)*

“Dünya Üzre”de şiir akıl yürütmeler, betimsel yorumlar ve sözcük oyunları kurular (Doğan, 2006: 250). Bitki ve hayvanları kişileştirildiği bir üçlükte, sokağa bakan pencerede bulunan sardunyanın iyimserliği dikkati çeker:

*Bin teşekkür sardunyanın şirin sözlerine;  
Enginim ben dedi dar olsa da yerim,  
Sokağa bakan pencerenin önünde. (s. 236)*

Üçlüklerden birindeki “eksilen ve artan ay”, zamanın geçişini ve tükenişini gösterirken insanın onu algılama biçimini de yansıtır:

*Bu ayın kumarbaz bir sevdiği var;  
Bundan olsa gerektir  
Durmadan, bir eksilir bir artar. (s. 237)*

Gerçek soyuta, görünümlere ve yanılsamalara karşıttır (Hançerlioğlu, 1975: 110). Söz konusu şiir kitabının isminin de yansıttığı gibi bir üçlükte, “gerçek” sorgulanırken onun anlamının ve değerinin kişiye göre değişebileceği vurgulanır:

*Söyleyin sizce nedir gerçek?*

*Bir kayıp alyans belki çöpler arasında;*

*Hurda toplayan birinin eline geçecek. (s. 237)*

İnsanlar, zamanın geçmesinden ölüme yaklaştıkları için şikâyet ederler. Onun hep aynı yönde ilerlerken (geleceğe doğru) her şeyi eskitmesi ve sürüklemesi tek boyutlu olmasına bağlıdır. Ona boyun eğen her şey, bir dönüşüm içindedir. Çünkü o, her şeyi yıpratır (Claude- Carrière Delumeau- Eco- Gould, 2001: 136). Üçlüklerden birinde zamanın hızla geçişi, ölümü hatırlatır:

*Gün geçer dün olur, yarın gelir bugüne.*

*Ayrılık kapını çalmadan*

*Sen bir ölüm beğen ölümlerden kendine. (s. 238)*

### **Tarih Üzre**

Şairlerin eğitimleri, meslekleri, siyasî görüşleri ve özellikle yaşadıkları devrin şartları tarihe bakış açılarını belirler. Metin Altıok’un *Gerçeğin Öteyakası*’ndaki “Tarih Üzre” bölümündeki ilk üçlükte, Osmanlı tarihi olumsuz şekilde özetlenir:

*Koskoca Osmanlı tarihi;*

*Gözleri fıldır fıldır dönen,*

*Kesikbaşın esrarıdır sanki. (s. 241)*

Yirminci yüzyılın ilk yarısına egemen olan modernist sanat anlayışları, geleneksel sanatın ve günlük yaşamın artık zamanını doldurduğunu, yeni bir kültür inşâ edilmesi ve her şeyin sorgulanması gerektiğini savunur. Modernite, tarihi reddettiği, yeni bir zaman bilinci getirdiği için bireyin parçalandığı, çelişkinin, bunalımın ve huzursuzluğun yaşandığı bir düzendir. Zaman, parçalara ayrılarak süreklilik kırılır (Koşar, 2011: 129). Metin Altıok da modernizmden etkilenerek tarihin olumsuz yönleri üzerinde durmuştur.

Metin Altıok şiirlerinde tarihin kişiler ve kahramanlıklar üzerinden anlatılmasını öznel idealist tarih anlayışı çerçevesinde değerlendirir. Sosyalist tarih anlayışından etkilenen Altıok, tarihsel süreçlerin farklı etkileşimler içinde olduğunu ve bireyin rolünün sınırlandırıldığını düşünür.

“Tarih Üzre”de de Fatih Sultan Mehmed’in İstanbul’u fethedişiyle alay edilerek tarihin istenildiği gibi yorumlanan (“alkışlanan” veya “yerilen”) bir unsur olduğu ifade edilir:

*II. Mehmet artık Fatih olmuştu  
Ve o ince yay burnunu,  
Sonunda İstanbul’a da sokmuştu. (s. 241)*

Başka bir üçlükte, II. Viyana Kuşatması’nda başarısızlığa uğradığı için padişah IV. Mehmed tarafından idam ettirilen Merzifonlu Kara Mustafa Paşa’nın ihanet acısı çektiği belirtilerek yukarıdaki örneklerdeki gibi “gerçek” sorgulanır:

*İhanet acısıyla Merzifonlu;  
Tuttu Viyana yerine  
Padişaha güzel başını sundu. (s. 243)*

Üçlüklerden birinde, ismini İstanbul’da yetiştirilen ve ünü dünyaya yayılan laleden alan “Lâle Devri”nin (1718-1730) özellikle Nedim’in şiirleriyle bugüne ulaşması ise, geçmişin bugüne taşınması ve edebî eserlerin tarihi yansıtması şeklinde yorumlanmıştır:

*Lâle devrinin yürüyen şamdanları,  
Tersine yanıyor geçmişte şimdi;  
Bugüne uzayan imgesel mumlarını. (s. 243)*

Başka bir üçlükte, Osmanlı dönemindeki meşhur İstanbul yangınlarına gönderme yapılarak tarihî eserlerle birlikte geçmişin de yok oluşu vurgulanır:

*İstanbul’dur derim elbet;  
Geçmişini, şimdisini  
Çekinmeden yakan tek kent. (s. 244)*

Tarihçilerin üzerinde çalıştıkları metinler, sayısız şekilde okunabilir (Ricœur, 2009: 235). Bu yüzden Roland Barthes ve Hayden White, tarihsel metinlerin edebî karakterlerinin ve kaçınılmaz olarak barındırdıkları

kurgusal unsurların altını çizerek tarihin bilimden ziyade edebiyata yakın olduğunu savunmuşlardır (Iggers, 2000: 9-10).

Yukarıdaki örneklerde önemli görülen tarihî şahsiyetlerden ve olaylardan yola çıkılarak âdeta tarih yeniden yazılır. “Tarih Üzre”, Roland Barthes ve Hayden White’ın tarihsel metinlerin bilimden ziyade edebiyata yakın olduğu görüşünü kanıtlayan bir örnektir.

Metin Altıok şiirlerinde kendini, sevdayı ve dünyayı acının süzgecinden geçirerek anlatırken ateşin dilini kullanır. Zamana sahip olamayan ve Tanrı olamayan insanın dramını anlatır. Şairin ideolojisi doğrultusunda zamanın aynasına yansıyan tarih ise olumsuzdur, çünkü henüz sınıfsız, sömürsüz toplum düzenine ulaşamamıştır.

#### KAYNAKÇA

Altıok, Metin (2010). *Bir Acıya Kiracı-Bütün Şiirleri*, İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Carrière, Jean-Claude-Delumeau, Jean-Eco, Umberto-Gould, Stephen Jay (2001). “Sfenks’in Soruları”, *Zamanların Sonu Üstüne Söyleşiler*, Hazırlayanlar: Catherine David, Frédéric Lenoir, Jean-Philippe de Tonnac, Çev: Necmettin Kâmil Sevil, İstanbul: YKY.

Çelebi, Asaf Hâlet (2006). *Bütün Şiirleri*, İstanbul: YKY.

Çoruhlu, Yaşar (2002). *Türk Mitolojisinin Anahatları*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Doğan, Mehmet Can (2006). “Alaca İnek Kenti Dışında Şair Olmak: Metin Altıok”, *Şair Sözü*, İstanbul: YKY, s. 235-254,

Hançerlioğlu, Orhan (1975). “Gerçek”, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 110.

Hançerlioğlu, Orhan (1975). “Nesne”, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, s. 229.

Iggers, Georg G. (2000). *Yirminci Yüzyılda Tarihyazımı*, Çev: Gül Çağalı Güven, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Koşar, Emel (2011). *Şiire Yansıyan Zaman-Cumhuriyet Devri Türk Şiirinde Zaman (1923-1990)*, İstanbul: Mühür Yayınları.



Kurnaz, Cemal-Çeltik, Halil (2010). *Divan Şiiri Şekil Bilgisi*, Ankara: H Yayınları.

Ricœur, Paul (2009). *Zaman ve Anlatı 2*, Çev: Mehmet Rifat, İstanbul: YKY.

Saraç, Yekta (2007). *Klâsik Edebiyat Bilgisi*, İstanbul: 3F Yayınevi.

Schimmel, Annemarie (2000). *Sayıların Gizemi*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Tanpınar, Ahmet Hamdi (2005). *Bütün Şiirleri*, Haz: İnci Enginün, İstanbul: Dergâh Yayınları.

